

2017.04.25.

TÁMOGATÓ SZOLGÁLTATÁS

SZOCIÁLIS RÁSZORULTSÁG VIZSGÁLATA ÉS
GYAKORLATI ALKALMAZÁSA

<https://www.facebook.com/SzocOkos>

<http://tamogatoweb.hu>

Meleg Sándor

SZOCIÁLIS RÁSZORULTSÁG ALAPJAI

A szociális rászorultság fogalma a személyes gondoskodást nyújtó szociális szolgáltatások vonatkozásában 2007-től került bevezetésre¹. A **szociális rászorultság a szolgáltatásra való jogosultság egy speciális megközelítését jelenti**, a szolgáltatók által vezetett nyilvántartásban a jogosultsági feltételekre és az azokban bekövetkezett változásokra vonatkozó adatok között kell feltüntetni a szociális rászorultság fennállására, a rászorultságot megalapozó körülményekre vonatkozó adatokat.

TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

A támogató szolgáltatás esetében a szociális rászorultság vizsgálatával kapcsolatos rendelkezések **2007. január 1-jétől** kerültek bevezetésre. 2007-ben az új igénylők esetében már kellett alkalmazni, azzal, hogy a 2006. december 31-én támogató szolgáltatásban részesülőket a 2007. év során felül kellett vizsgálni, és 2008. január 1-jétől támogató szolgáltatás csak a szociális rászorultság vizsgálata alapján volt nyújtható.

Az intézményvezető a szociális rászorultság fennállását a szolgáltatás igénybevételét megelőzően, valamint az igénybevétel során legalább két évente vizsgálta felül. A rendelkezés 2011. január 1-étől oly módon változott, hogy amennyiben a szociális rászorultság alapjául szolgáló körülmény határozott ideig áll fenn - az igénybevétel során a határozott idő leteltét vált szükségessé annak felülvizsgálata². A határozatlan időtartamra megállapított (végleges) ellátások esetében elegendővé vált csak egyszer, a szolgáltatás biztosítását megelőzően vizsgálni a szociális rászorultság tényét.

Technikai jellegű módosításnak mondható, hogy 2017 januárjától a támogató szolgáltatás szociális rászorultsággal kapcsolatos szabályozása a korábban egységes törvényi szintről részlegesen végrehajtási rendelet szintjére kerültek át – ez azonban a szabályozás tartalmát nem érintette³.

A szociális rászorultsággal kapcsolatos szabályozás tartalma (rászorultsági feltételek) a támogató szolgáltatás esetében a 2007. évtől kezdve állandónak tekinthetők, ez gyakorlatilag egy évtizedes távlatban kiszámítható és stabil feltételrendszert jelent a szolgáltatásra való jogosultság vizsgálata során.

¹ 2006. évi CXVII. törvény egyes szociális tárgyú törvények módosításáról

² 2010. évi CLXXI. törvény egyes szociális, gyermekvédelmi, családtámogatási, fogyatékosügyi és foglalkoztatási tárgyú törvények módosításáról

³ 2016. évi CLXVI. törvény egyes szociális és gyermekvédelmi tárgyú törvények módosításáról, illetve 1/2017. (II. 14.) EMMI rendelet egyes szociális és gyermekvédelmi tárgyú miniszteri rendeletek módosításáról

SZOCIÁLIS RÁSZORULTSÁG MEGHATÁROZÁSA

A szociális rászorultság szabályozását a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény **65/C. § (4) és (5) bekezdése**, illetve a gondozási szükséglet, valamint az egészségi állapoton alapuló szociális rászorultság vizsgálatának és igazolásának részletes szabályairól szóló 36/2007. (XII. 22.) SZMM rendelet **2/A. § (1) és (2) bekezdése** tartalmazza.

Ezek alapján a támogató szolgáltatás igénybevétele során **szociálisan rászorultnak minősül a súlyosan fogyatékos személy**. E bekezdés alkalmazásában **súlyosan fogyatékos** a külön jogszabály szerinti **fogyatékosági támogatásban, vakok személyi járadékában, illetve magasabb összegű családi pótlékban részesülő személy**.

A gyakorlati alkalmazás során problémát jelent a súlyos fogyatékoság meghatározása. A törvény szövege e tekintetben egyértelműen meghatározza, hogy a súlyos fogyatékoság tényállását, s ezzel a támogató szolgáltatás tekintetében a szociális rászorultságot a három, nevesített ellátásban való részesülés alapozza meg. A törvény és a kapcsolódó végrehajtási rendelet további feltételeket a súlyos fogyatékoság szociális rászorultság vonatkozásában történő alkalmazására nem határoz meg.

A súlyos fogyatékoság igazolására a végrehajtási rendelet szabályai két feltételt határoznak meg. Az igazolás lehetséges:

- az ellátás **megállapítását, illetve folyósítását igazoló** határozattal vagy más okirattal,
- az ellátás **megállapításának alapjául szolgáló**, a fogyatékoság fennállását igazoló szakvéleménnyel.

Az első pont az adott ellátás folyósítását megalapozó határozat, illetve a folyósítást igazoló egyéb igazoló irat (jellemzően folyósító igazgatóság által kiállított hatósági bizonyítvány) bemutatásának lehetőségét teszi lehetővé. A folyósítást igazoló dokumentum akkor alkalmas az igazolásra, ha abból megállapítható:

- az ellátásra jogosult személy kiléte,
- a folyósított ellátás típusa,
- folyósítás időtartama,

A második pont szerint a fogyatékoság tényét igazolja az ellátás alapjául szolgáló szakvélemény. Ugyanakkor érdemes megjegyezni, hogy ezek az iratok a fogyatékoság tényét, adott ellátásra való jogosultságot alátámasztják ugyan, de a folyósítást önmagukban nem - a jogszabály pedig a szociális rászorultságot az ellátásban részesüléshez kötik. Éppen ezen kitétel alapján az ellátás folyósítását igazoló irat akkor is alátámasztja a szociális rászorultságot, ha nem tartalmazza a fogyatékoság tényét, annak mértékét, típusát.

Ha a szakvélemény a következő felülvizsgálat (ellenőrző vizsgálat) időpontját, illetve az állapot fennállásának várható idejét tartalmazza, a jogosultság eddig az időpontig áll fenn. Ennek megfelelően, ha a folyósítás határozott időtartamban történik, a szociális rászorultság ebben az időszakban áll fenn.

SPECIÁLIS ALKALMAZÁS: A „60 NAPOS SZABÁLY”

A szolgáltatás első igénybevételéhez kapcsolódóan a jogszabály egy speciális átmeneti szabályt tartalmaz. Ha a szolgáltatást igénylő a kérelem benyújtásakor nem rendelkezik a szociális rászorultságot igazoló irattal, az intézményvezető döntése alapján **legfeljebb 60 napig** a szociálisan rászorultakra vonatkozó szabályok szerint biztosítható a szolgáltatás. Ha az igénybe vevő a kérelem benyújtásától számított 60 napon belül nem csatolja a szociális rászorultságát igazoló iratot, rá a kérelem benyújtására **visszamenő hatállyal** a szociálisan nem rászorult személyekre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni. Ha az igénybe vevő a szociális rászorultságát igazoló iratot 60 napon belül csatolja, a kérelem benyújtására visszamenő hatállyal szociálisan rászorultnak kell tekinteni.

A 60 nap átmeneti időszak biztosítása egyfajta kockázatvállalást jelent a szolgáltató részéről és az ellátott részéről is, egyben számos gyakorlati problémát is felvet, alkalmazása során körültekintően kell eljárni. Ezekkel a különbségekkel a későbbiekben részletesen is foglalkozunk.

A 60 napos szabály alkalmazandó abban az esetben is, ha a szociális rászorultság határozott ideig áll fenn: a határozott idő leteltét követő 60 napig a felülvizsgálat alatt álló személy számára **továbbra is a szociálisan rászorultakra vonatkozó szabályok szerint kell biztosítani az ellátást**. Ha az igénybe vevő a határozott idő leteltétől számított 60 napon belül nem csatolja a szociális rászorultságát igazoló iratot, rá a határozott idő leteltére visszamenő hatállyal a szociálisan nem rászorult személyekre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni, ha a szociális rászorultságát igazoló iratot 60 napon belül csatolja, a határozott idő leteltére visszamenő hatállyal szociálisan rászorultnak kell tekinteni.

A gyakorlati tapasztalatok alapján javasolható, hogy a határozott időre szóló szociális rászorultság esetén még annak lejárat előtt kezdeményezze a szolgáltató a hosszabbításhoz szükséges iratok bekérését.

⁴ 9/1999. (XI. 24.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátások igénybevételéről

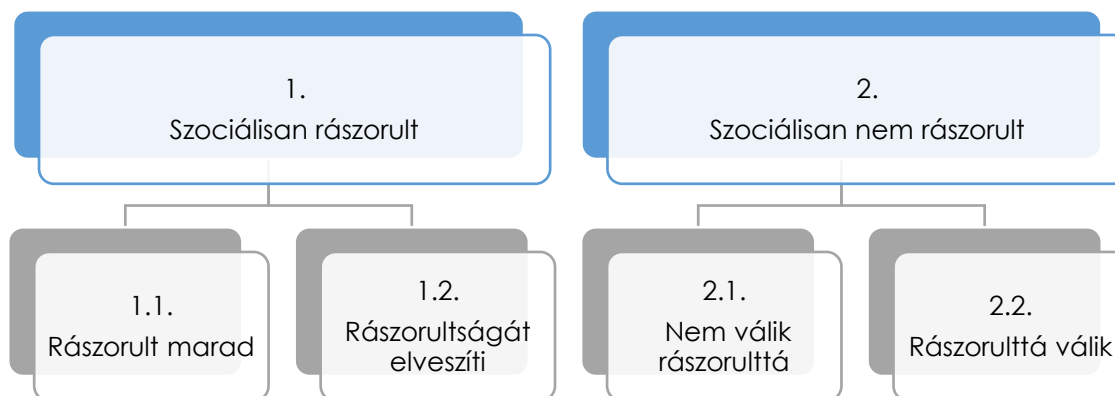
SZOCIÁLISAN NEM RÁSZORULT SZEMÉLYEK ELLÁTÁSA

A szociálisan nem rászorult személyek ellátása a támogató szolgáltatások számára lehetőségként áll fenn. Országosan az ellátottak ~14%-a szociálisan nem rászorultként veszi igénybe a szolgáltatást, a szolgáltatások többségében jelenlétük minimálisnak mondható, néhány esetben azonban kifejezetten magas számban vannak jelen.

JOGVISZONY ÉS MEGÁLLAPODÁS

Az Szt. szerint a szociálisan rászorult és nem rászorult személyekkel is megállapodást kell kötni a szolgáltatás biztosítására. A szolgáltatás biztosítása során alapvetően ugyanazon jogok és kötelezettségek illetik meg a két ellátotti csoportba tartozó személyeket, ahol eltérés van, ott azt a jogszabályok külön jelzik.

A rászorultság függvényében a kliens-utak az alábbiak lehetnek:

Mind a szociálisan rászorult, mind a nem rászorult személyek esetében a legegyszerűbb változat, ha az igénybe vevő nem vált állapotot a jogviszony keletkezése és megszűnése között (1.1 és 1.2. változat)

Szociálisan nem rászorult személy esetében előfordulhat, hogy a jogviszony időtartama alatt szociálisan rászorulttá válik (2.2. eset). Ilyenkor az igénybe vevő kérhető a szociális rászorultság megállapítását, s annak időpontjától a megállapodás megfelelő módosításával a szociálisan rászorult személyekre vonatkozó feltételek mellett veheti igénybe a szolgáltatást.

Bonyolultabb eset az, amikor a szociálisan rászorult személy válik szociálisan nem rászorulttá, ez ugyanis jellemzően a 60 napos szabály keretein belül történik meg, így egyes intézkedések visszamenőleges hatállyal érvényesülhetnek. Ezért a kötött megállapodásoknak tartalmaznia kell a 60 napos szabály alkalmazásával kapcsolatos részletes tájékoztatást, különös tekintettel a visszamenőlegesen szociálisan nem rászorult személyekre vonatkozó szabályokra vonatkozóan.

A szociális rászorultság elvesztése esetén két lehetőség áll a szolgáltató előtt: vagy módosítja a meglévő megállapodást és a szociálisan nem rászorult személyekre vonatkozó feltételek mellett biztosítja a szolgáltatást, vagy pedig felmondja a szolgáltatást. Az Szt. 2017 januárjától kiegészült⁵, mely szerint felmondásnak akkor van helye az ellátott jogosultsága megszűnik.

⁵ Szt. 101. § (2) d) pontja

SZOCIÁLIS RÁSZORULTSÁG A NYILVÁNTARTÁSBAN

A szolgáltatók által vezetett nyilvántartásban a jogosultsági feltételekre és az azokban bekövetkezett változásokra vonatkozó adatok között kell feltüntetni a szociális rászorultság fennállására, a rászorultságot megalapozó körülményekre vonatkozó adatokat⁶.

A jogszabály közvetlenül nem szabályozza, pontosan milyen adatokat tartalmazzon a nyilvántartás a témakörben, a gyakorlati tapasztalatok alapján javaslatként fogalmazható meg az alábbi adatsor:

Vizsgálat időpontja

- A szociális rászorultság vizsgálatának időpontja

Szociális rászorultság státusza

- Szociálisan rászorult
- Szociálisan nem rászorult

Szociális rászorultságot megalapozó ellátás

- Magasabb összegű családi pótlék
- Fogytékossági támogatás
- Vakok személyi járadéka

Szociális rászorultság fennállásának ideje

- Határozatlan idejű/végleges
- Határozott idejű, ez esetben határozott időtartam vége

Rászorultságot igazoló dokumentum adatai

- Dokumentum megnevezése
- Dokumentum kiállítója
- Kiállítás időpontja

A hatályos jogszabályok szerint a nyilvántartás elektronikusan is vezethető, így a szociális rászorultsággal kapcsolatos összes igazoló dokumentum adatai folyamatosan rögzíthetők. Ez a hatósági ellenőrzések esetén, illetve a szolgáltatás vezetőjének is átfogó képet nyújt a szociális rászorultság alátámasztásáról.

SZEMÉLYI TÉRÍTÉSI DÍJ MEGÁLLAPÍTÁSA ÉS MEGFIZETÉSE

A szociálisan rászorult és nem rászorult személyek ellátásában jelentős különbség áll fenn a térítési díjak vonatkozásában. A személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátások térítési díjáról szóló 29/1993. (II. 17.) Korm. rendelet hatálya nem terjed ki támogató szolgáltatás esetében a szociálisan nem rászorult személyek térítési díjára.

Fontos különbség, hogy az intézményi térítési díjat a szociálisan nem rászorult személyek esetében a fenntartó **szabadon állapítja meg**, a számított önköltség nem jelent felső korlátot.

⁶ Szt. 20. § (4) c) pontja

Alapesetben **a személyi térítési díj azonos az intézményi térítési díjjal** – az esetleges, fenntartói hatáskörben történő csökkentést jogszabály ugyan nem zárja ki, de a gyakorlatban ez ritka.

A havonta fizetendő térítési díj esetében fontos különbség, hogy az Szt. 116. § (3) bekezdése szerinti felső határ szociálisan nem rászorult személyek esetében **nem alkalmazható**. Emiatt a szolgáltatás kezdetekor végzett **jövedelemvizsgálatot sem szükséges lefolytatni**.

A térítési díjjal kapcsolatban a nehézséget a 60 napos szabály alkalmazása jelenti, amennyiben ugyanis visszamenőlegesen kell alkalmazni a szociálisan nem rászorult személyekre vonatkozó szabályokat, így az igénybe vett szolgáltatással kapcsolatban térítési díj különbözet keletkezhet, mely a magasabb összegű térítési díjből és a havi fizetési felső határ visszavonásából ered. Ezzel kapcsolatban részletes tájékoztatás szükséges, illetve kidolgozandó az eljárásrend, mely alapján a helyzet kezelhető, a gyakorlatban ennek az esetnek a kezelése nehézségeket okoz.

ADATSZOLGÁLTATÁSI KÖTELEZETTSÉGEK

Az igénybevevői nyilvántartás (KENYSZI) felé teljesítendő adatszolgáltatás csak a szociálisan rászorult személyekre teljesítendő, a nem rászorultakat sem az ellátotti törzsadatoknál, sem a napi (időszakos) jelentésnél **nem kell rögzíteni**.

A visszamenőleges változás e tekintetben is problémát jelenthet. A 60 nap alatt, amíg szociálisan rászorultnak tekinti a szolgáltató az igénybe vevőt, ennek megfelelően kell a napi igénybevételt jelenteni. Amennyiben a szociális rászorultság igazolása megtörténik, úgy a jelentést ennek megfelelően kell folytatni. Amennyiben a szociális rászorultság igazolása elmarad, és visszamenőlegesen szociálisan rászorultként kell tekinteni az ellátottat, úgy az igénybevevői nyilvántartásban is törölni kell a jelentett igénybevételeket, erre a KENYSZI rendszere jelen pillanatban is lehetőséget biztosít.

SZOLGÁLTATÁSI TEVÉKENYSÉG DOKUMENTÁCIÓJA

A szociálisan rászorult és nem rászorult személyekhez kapcsolódó alapvető dokumentációs feladatok jelentősen nem térnek el, egyes dokumentumokat nem kell alkalmazni a nem rászorultak esetében, másokat módosított tartalommal kell elkészíteni.

	Szociálisan rászorult	Szociálisan nem rászorult
Kérelem előterjesztése	✓	✓
Igazolás egészségügyi állapotról	✓	∅
Nyilvántartás	✓	✓
Megállapodás	✓	✓
Értesítés térítési díj összegéről	✓	✓

A szolgáltatási tevékenység és a személyi segítség vonatkozásában is egységes a gondozás, illetve szállítási tevékenység adminisztrációja.

FELADATMUTATÓ ELSZÁMOLÁSA

A szociálisan nem rászorult személy esetében a teljesített szolgáltatás az állami támogatás igénybevételekor nem vehető figyelembe, a teljesítés kizárólag a térítési díj megállapításához kapcsolódik.

A gyakorlatban két fontos probléma szokott felmerülni a szociálisan nem rászorult személyek ellátása során.

Az első a szociálisan rászorult és nem rászorult személyek együttes ellátáshoz kapcsolódik és jellemzően a személyszállító szolgáltatás igénybevétele során fordul elő. Az alkalmazott elszámolási rendszer az adott távolságon együtt utazó személyek által megtett útszakasz megosztásán alapul. A feladategység meghatározása szerint a szociálisan rászorult személyek szállítása közben megtett 5 kilométer számít egy feladategységnek, e szerint az adott szakaszon utazó szociálisan nem rászorult személyt nem kell figyelembe venni.

A problémát a térítési díj megállapítása jelenti, hiszen a megosztás alapú elszámolásban a kapott érték nem csak a feladatmutató, hanem a térítési díj megállapítás során is alapot képez.

A gyakorlatban két módon fordul elő:

- A szállítás dokumentációja vagy elválik a térítési díj és a feladatmutató elszámolásától. ezzel növelve az adminisztrációs terheket, hiszen a feladatmutató és a térítési díj kiszámítása során eltérő számításokat kell dokumentálni.
- Egyes esetekben a szolgáltatók egyszerűen nem veszik figyelembe a szociálisan nem rászorult személyekre eső teljesítést a feladatmutató számítása során. Ez kevés számú és kis igénybevétel esetén elhanyagolható veszteséget okoz, de nem alkalmazható azon esetekben, ahol jelentős számú szociálisan nem rászorult személy veszi igénybe a szolgáltatást.

A második probléma 60 napos időszakban teljesített szolgáltatás után elszámolt feladatmutató visszamenőleges kezelése, ha a szociális rászorultság nem kerül igazolásra. A probléma jellegét tekintve az első ponttal azonos, azonban a visszamenőleges kezelés többlet adminisztrációs feladatokkal jár.

Az elszámolással kapcsolatos problémákra nincs egységes és egyértelmű útmutatás. A támogatás jogi, szakmai szabályozása, illetve az állami támogatás rendszere a szociálisan nem rászorult személyek kezelését nem rendezi egyértelműen. A legtöbb esetben a szociálisan rászorultakra vonatkozó általános szabályozás alkalmazható, illetve levezethető azokból a nem rászorultakra vonatkozó eljárásrend.

DILEMMÁK

A szociális rászorultság rendszere 2007 óta stabil és kiszámítható módon szabályozta a szolgáltatáshoz való hozzáférést, a stabilitás mellett azonban néhány olyan szakmai dilemma is megjelent, aminek megoldása esetleges szakmai szinten konszenzust, illetve egyes esetekben szabályozási szintű megoldást igényelne. Ezekből két kiemelten fontos kérdéskört emelhetünk ki:

MAGASABB ÖSSZEGŰ CSALÁDI PÓTLÉK MEGBONTÁSA

A magasabb összegű családi pótlékban részesülő személyek nem csak fogyatékoság, hanem számos tartós betegség alapján is ellátásban részesülhetnek. Az arányokat tekintve a magasabb összegű családi pótlékban részesülők 20%-a kapja fogyatékosághoz kapcsolódó kódok alapján (K, L, M, N) az ellátást.

A kincstári igazgatóságok ellenőrzésein gyakori probléma, hogy a szociális rászorultsággal kapcsolatban a fogyatékosághoz kapcsolódó kódokra szűkíti az ellenőrzés a szociális rászorultság fogalmát, illetve megköveteli a folyósítás alapjául szolgáló kódok, BNO kódok feltüntetését.

Emiatt szakmai vita tárgyát képezi, érdemes-e pontosítani a szociális rászorultság meghatározását e tekintetben, avagy sem. Mellette szól, hogy a pontosítással a szolgáltatás célcsoportja konkrétan kerülne meghatározásra, ellene szól viszont, hogy a pontosítással a jelenlegi igénybevevők egy részének ellátása veszélybe kerülne, tekintettel arra, hogy az állapotukkal nem minden esetben van összhangban a fogyatékoság dokumentációja.

SZOCIÁLISAN RÁSZORULT ÉS NEM RÁSZORULT SZEMÉLYEK EGYÜTTES ELLÁTÁSA

A feladatmutató elszámolásánál bemutatásra került, hogy milyen nehézségeket okozhat a rászorult és nem rászorult személyek együttes ellátása a személyszállítás során. Ennek feloldása hosszabb távon csak szabályozás pontosítással megoldható.

JOGSZABÁLYI HÁTTÉR

- 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról (Szt.)
- 2016. évi CLXVI. törvény egyes szociális és gyermekvédelmi tárgyú törvények módosításáról
- 36/2007. (XII. 22.) SZMM rendelet a gondozási szükséglet, valamint az egészségi állapoton alapuló szociális rászorultság vizsgálatának és igazolásának részletes szabályairól (Gszr.)
- 1/2017. (II. 14.) EMMI rendelet egyes szociális és gyermekvédelmi tárgyú miniszteri rendeletek módosításáról
- 29/1993. (II. 17.) Korm. rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátások térítési díjáról (Tr.)
- 9/1999. (XI. 24.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátások igénybevételeiről (Ir.)

Az összefoglaló a 2017. április 25-én hatályos jogszabályi rendelkezések alapján, tájékoztató jelleggel készült.